

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Šiapus ir anapus Lietuvos

2013-06-13

ŽURNALAS: KRANTAI

TEMA: Baletas

AUTORIUS: Marius Kraptavičius

DATA: 2013-06

Šiapus ir anapus Lietuvos

Marius Kraptavičius

Pokalbis su Nacionalinio operos ir baletų teatro Baletų trupės direktore Rūta Railaitė-Butvilienė

Šokio istorikas ir tyrinėtojas Marius KRAPTAVIČIUS kalbasi su balerina, šokio pedagoge Rūta RAILAITĖ-BUTVILIENĖ (g. 1957), kuri atvirai pasakoja apie savo kelią į sceną, sukurtus vaidmenis Lietuvos nacionaliniame operos ir baletų teatre, apie metus, pragyventus Venesueloje, pedagoginę veiklą Ninos Novak baletų mokykloje. Šiuo metu Rūta Railaitė-Butvilienė – Lietuvos nacionalinio operos ir baletų teatro Baletų trupės direktorė.

ON THIS AND THE OTHER SIDE OF LITHUANIA

The dance historian and researcher Marius KRAPTAVIČIUS talks to the ballerina and dance pedagogue Rūta RAILAITĖ-BUTVILIENĖ (b. 1957), who discusses openly her path to the stage, the roles she has played at the Lithuanian National Opera and Ballet Theatre, the year she spent in Venezuela, and her teaching work in Nina Novak's ballet school. At present, Rūta Railaitė-Butvilienė is in charge of the National Opera and Ballet Theatre's ballet troupe.

Rūta, papasakokite apie savo vaikystę, šeimą, tėvelius, kokioj apsupty Jūs augote?

Mano tėveliai – patys gražiausi žmonės pasaulyje. Tėvelis Povilas Raila dirbo Prienų mokyklos direktoriumi. Ten, Prienuose, aš gimiau, o vėliau persikėlėme gyventi į Garliavą, tėvelis dėstė tuometiniame Politechnikos institute TSKP (Tarybų Sąjungos komunistų partijos) istoriją, po nepriklausomybės atgavimo dėstė Lietuvos istoriją, mamytė Marija Eidimtaitė-Railienė dirbo mokykloje mokytoja. Turiu dvi vyresnes seseris, kurios mane, jauniausiąją, labai mylėjo. Tėvelių gyvenimas nebuvo lengvas. Iki užėinant sovietams tėvelis dirbo vargonininku, mamytei irgi teko slapstyti, jos brolis

Adolfas Eidimtas buvo vienas iš Lietuvos laisvės armijos vadų. Šiandien jo pavardė išrašyta atminimo lentoje prie buvusio saugumo rūmų.

O mano seserys dvylika trylika metų už mane vyresnės: Nijolė studijavo mediciną, Vida – Politechnikos institute. Dažnai pasišaipydavo iš manęs: gyveno kartą trys seserys, dvi protingos, trečia – balerina. Visai kaip tose rusų pasakose.

Kaip tapote balerina?

Tėvelio dėka. Tai jis nuvežė mane į Čiurlionio mokyklą. O kiek save menu, visi šeimoje elgdavosi normaliai, tik aš nuo mažens staipydavau prieš veidrodį, straksėdavau, šokinėdavau, stodavausi ant pirštų, plevėsuodavau rankomis.

O šokių būrelį lankėte?

Šokau tuometiniuose Pionierių rūmuose, įgrūdavo iš Garliavos už penkias kapeikas į autobusą, nuvažiuodavau iki Kauno pilies, kas nors mane ten pasitikdavo, įsodindavo į kitą autobusą – taip viena atvažiuodavau iki Pionierių rūmų, tokiu pačiu maršrutu grįždavau namo. Vadovė, matyt, pastebėjo mano gabumus, pakalbėjo su tėveliu, – taip atsidūriau Vilniuje.

Kas buvo Jūsų mokytoja Baletu mokykloje?

Pirmoji mokytoja, Natalija Makarova, mokė mus trejus metus, pačius pagrindus davė. Griežta buvo: kai trinktelėdavo per užpakalį, tai daugiau nebenorėdavo atsipalaiduoti, bijodavo.

Kokie pirmieji žingsniai scenoje? Čiurlionio mokykla rengdavo koncertus, statydavo spektaklius.

Kasmet vykdavo *prosmotr choreografičeskich učilišč* (choreografijos mokyklų apžiūra), toks visų Sovietų Sąjungos mokyklų renginys, dažnai vykdavome į tuometinį Leningradą. O iš didesnių vaidmenų – teko šokti *pas de trois* iš Piotro Čaikovskio baletu „Spragtukas“. Vyresnėse klasėse mūsų mokytoja buvo Baletu mokyklos direktorė Lili Navickytė-Ramanauskienė, tai turėjome išskirtinę garbę visur važinėti. Šokau su Jurijumi Smoriginu, Petru Skirmantu „Šopenianoje“ ir Kijeve, ir Maskvoje tuose *prosmotruose*.

Baigusi mokyklą buvote priimta į Operos ir baletu teatrą. Kokia baletu artistės karjeros pradžia?

Mudvi su Loreta Bartusevičiūte buvome labai pamalonintos, nes atėjome *ant didesnio* atlyginimo, gavome po šimtą dešimt rublių. Visoms kitoms mokėjo po devyniasdešimt, tai mes jautėmės tokios pakylėtos. Iš pradžių kalbėjo, kad aštuonerius metus prastovėsi kordebaletu, o tik paskui tikėkis kokių nors vaidmenų. Taip sakė baletu solistės – šviesiai tiesiai. Bet praėjus pusei metų Elegijus Bukaitis, jis tuomet buvo vyriausiasis baletmeisteris, pastatė mane baletu „Žizel“ į „šešiukę“, vėl jaučiausi pamaloninta ir pakylėta, kad anksčiau, nei solistės prognozavo, pradėjau kopti karjeros laiptais. Dažniausiai šokdavome „Gulbių ežerą“, kai kada net po tris kartus per savaitę, nes tada tai buvo vienintelis baletas su atnaujintomis dekoracijomis.

Paskui prasidėjo kiti pastatymai: „Žizel“, „Spragtukas“. „Žydrasis Dunojus“, „Eglė žalčių karalienė“...

Jūsų ryškiausias vaidmuo turbūt „Baltaragio malūne“?

Turbūt. Vytauto Brazdylio pastatytame Viačeslavo Ganelino „Baltaragio malūne“ šokau Jurgą. Dirbti buvo malonu, tikrai neskaičiuodavome valandų. Prisimenu: pasibaigia darbo laikas, išgeri kavos, atsikvėpi – ir vėl atgal į salę, pati dirbi, ieškai. Iš to meto liko labai malonūs prisiminimai.

Noriu Jums priminti televizijos laidą „Šoka jaunieji“, ten debiutavo Jurijus Smoriginas, Egidijus Domeika. Kiek menu, ir Jūs tuose projektuose šokote? O nūdienos „Kūrybinis impulsas“ lyg ir atgaivinamas?

Taip, tas televizijos laidas kūrė ir mus inicijavo Tatjana Sedunova. Tuomet negalvojome apie jokias darbo valandas, norėjome šokti, šokti... Kiek mums mokės – tikrai nesukome galvos. Mums, jauniems, tai buvo vienintelis langas pasirodyti, išreikšti save. Tikrai, nūdienos „Kūrybinis impulsas“ mūsų teatre gal ir iš ten kilęs...

Šiapus, Lietuvoje, Jus dar mena vyresnės kartos žiūrovai, bet kaip sekėsi anapus – Venesueloje? Kaip ten išvykote, ką veikėte, juk nematėme, mažai ką žinome.

Išvykome, nes buvo sudaryta dvišalė kultūrinė Lietuvos ir Venesuelos sutartis. Tai sutarčiai įtakos turėjo tuometinis Lietuvos ambasadorius Venesueloje Vytautas Dambrava ir Venesuelos kultūros ministras José Antonio Abreu. Išvažiavome: aštuoni muzikai – Virgilijus Noreika, Eduardas Kaniava, Aušra Stasiūnaitė, Raimondas Butvila, Aloyzas Končius, Vytautas Sereika... o Loreta Bartusevičiūtė, Jonas Katakinas ir aš buvome atrinkti dirbti šokio pedagogais. Nuvykusios aš ir Loreta likome be darbo, nes tas žmogus, kuris dar Lietuvoje mus atrinko, mirė. O Venesuela tokia šalis, kad projektas po sumanytojo mirties žlunga, nieks nieko nebežino... Taigi vyrai dirbo, o mes likom namų šeiminkėmis. Iš inercijos darėjome į pamokas teatre. Nebuvome tuomet tokios senos – po trisdešimt trejus kiekviena. Loreta labai norėjo šokti, bandėme įvairiose trupėse. Bet man jau nebesinorėjo grįžti į sceną, auginau du vaikus, gaminau. Teatre repetitoriumi dirbo toks rusas, Vladimiras Issajevs, dabar jis darbuojasi Majamyje. Pakalbėjau su juo, kad noriu dirbti pedagoginį darbą, o jis man: Venesueloje pedagogų nereikia, tu sėdėk namie ir tylėk. Ką gi, aš taip ir padariau – jei žmogus sako, kad nereikalingi, vadinasi, tikrai nereikalingi. O gyventi kažkaip reikia, Raimondas vienas dirba, sumaniau ir aš sau darbą – pradėjau megzti megztinius. *Biznis* visai ėjosi. Kadangi Venesueloje karšta, tai nusipirkdavau medvilninių siūlų ir megzdavau tokiom didelėm akim, kad dėvint nebūtų karšta. Ir taip *įsicininau* megzti, kad *nuvarydavau* megztinį per tris dienas. Taip užsidirbdavau. Apsigyvenome pas lietuvius išėivius Eugeniją ir Vladą Mažeikas. Jie pasakė: niekur jūs nevažiuokit, neieškokit jokio buto, mūsų namas didelis, vaikų neturim, atvažiuosit ir gyvensit pas mus. Tai jie mus ir globojo, o mūsų vaikai jiems anūkus atstojo. Nuoširdžiausi žmonės, lenkiuosi jiems iki žemės.

Kaip Eugenija ir Vladas Mažeikos pateko į Venesuelą?

Po karo Vladas traukėsi, iš pradžių Vokietijoje stovykloje įsikūrė, po to jam buvo pasiūlyta vykti arba į Venesuelą, arba į Australiją. Norėjo į Australiją, bet pataikė į tą

laivą, kuris plaukė į Venesuelą, – taip ten ir atsidūrė. O Eugenija – tų emigrantų duktė, kurie maždaug trečiajame dešimtmetyje atvyko į Argentina, ji gimusi jau Argentinoje, bet puikiausiai kalba lietuviškai, be jokio akcento. Pernai Vladas mirė, jam buvo aštuoniasdešimt.

O Jūs, Rūta, ispaniškai per tuos metus išmokote?

Nejaugi kelsi triukšmą, kad nemoku – pamažu, pamažu ir išmokau. Dabar ir skaitau, ir rašau ispaniškai.

Taigi kiek kalbų dabar mokate?

Tris. Lietuvių, rusų ir ispanų.

Kaip susikalbate su baleto trupės meno vadovu Krzysztofu Pastoru? Girdėjau jį gražiai kalbantį angliškai.

Krzysztof Pastoras kalba ir rusiškai, tai susišnekam. Venesueloje man pasisekė, aš dirbau pas Niną Novak, tai ji lenkiškai kalbėjo, o aš rusiškai, – susišnekėdavome.

Priminkime, Rūta, skaitytojams, kas toji Nina Novak ir kaip Jūs su ja susitikote.

Nina Novak – *Ballet Russe de Monte Carlo* šokėja. Ši trupė, įkurta 1939 metais, tęsė legendinių Rusų baleto sezonų, kurių impresarius buvo Sergejus Diagilevas, tradicijas. Nina Novak šoko kartu su garsiąja Aleksandra Danilova, Igoriu Juškevičiumi – visomis to meto baleto žvaigždėmis. O kaip sutikau Niną Novak? Eugenija Mažeikienė man ir sako: ko tu čia sėdi namuose, mezgi, valgyti gamini, mūsų kaimynė yra tokia lenkė, čia pat, kitoje gatvėje, turi baleto mokyklą, nueik pas ją ir įsidarbink. Ir nuėjau. Vienintelio manęs paklausė – kokią mokyklą aš baigusi. Pasakiau, kad mokyklą, kurioje dėstė pagal Agripinos Vaganovos metodiką. Pasakė: ateik, rytoj pradėsi dirbti.

Nepasikuklinkite, papasakokite apie savo mokinius, ko jie yra pasiekę?

Sakau: gerai, kai Dievas duoda gabių mokinių, o Ninos Novak privačioje mokykloje jų visokių buvo. Buvo ir gabių. Mano mokinė Isadora Valero šoka Hamburge, pas Johną Neumeierį, daug mokinių šoka Amerikoje: Bostone, San Franciske, Majamyje.

Papasakokite apie Venesuelos operos ir baleto teatrą.

Teatras ne taip vadinamas, tai teatras *Teresa Careno*. Ten yra sava baleto trupė, o operos – ne. Samdo kviestinius artistus, tada parodo operos spektaklį, ir vėl visi išsilaksto kas sau.

O baletas?

Baleto trupė yra. Turi savo sales. Baletmeisteris Vicente Nebrada – tos trupės įkūrėjas ir ilgametis jos vadovas. Repertuare daugiausia jo baletai. Statė ir klasikinius, bet daugiausia šiuolaikinius, neoklasikinius baletus. Jo stilius panašus į Kennetho MacMillano – gražus stilius, net labai gražus. Į repertuarą buvo įtraukti ir klasikiniai baletai: „Spragtukas“, „Šopeniana“, „Pelenė“, „Pachita“, „Gulbių ežeras“.

Baleto trupė didelė?

Trupė nėra didelė – trisdešimt, trisdešimt penki artistai. Išlaiko tokią kamerinę sudėtį, nes repertuare daug vienaveiksmių baletukų, o jei pasirenkami klasikiniai baletai, kur reikia daugiau atlikėjų, juos samdosi.

Po aštuoniolikos metų grįžusi į Vilniaus teatrą, kaip jaučiatės?

Grįžau namo. Viskas man pažįstama. Dar kelis tuos pačius žmones teatre sutikau. Nuo jo niekada nebuvau visai nutolusi, nuolat palaikiau ryšius su Lietuva. Aišku, nežinojau viso repertuaro, nepatyrčiau vidinių nuotaikų.

Ką Jūs pasakytumėte apie nūdienos repertuarą, jo formavimą?

Mūsų baleto repertuaras turbūt didžiausias visoje Europoje. Nė vienas teatras neturi tokio krūvio. Jis labai įvairus. Viena vertus, toks teatras atrodo patraukliai. Gaunu laiškų – štai dabar prašosi japonų artistai dirbti, vien dėl repertuaro įvairumo. Kita vertus, tokius krūvius labai sunku atlaikyti artistams. Gal dėl to tiek daug traumų. Nebe tas, kas mūsų laikais. Kartais papostringaujam: oi, mūsų laikais mums nieks neskaudėdavo. Bet kokie mūsų laikais būdavo spektakliai? Visi vieno plano – klasikiniai. Modernas lyg ir būdavo, tačiau koks? „Atsisėdi į špagatą“ – ir vaje, koks modernas! O šiandien, pasižiūrėkit, ta pati „Raudonoji Žizel“ arba „Kopelija“ – baisiai sunkūs spektakliai. Kartais baleto artistą palyginu su sportininkais. Baleto artistas vieną dieną futbolininkas, kitą plaukikas, trečią – krepšininkas, jis keičia vieną po kito visus baleto stilius, o kūnas tai vienas, ir todėl sąnariai braška.

Kaip Baleto mokykla bendradarbiauja su teatru? Peršasi tokia mintis, kad vieni sau, kiti sau.

Bandom glausčiau bendradarbiauti, stengiamės į baleto spektaklius įtraukti ir mokyklos mokinius, aš ir pati seku, kas ten vyksta mokykloje. Nuo neatmenamų laikų teatro repertuare Sergejaus Prokofjevo „Pelenė“, ir šiandien ją šoka M.K. Čiurlionio menų mokyklos Baleto skyriaus mokiniai. Dabar mokykla turi savo teatrą, pas mus nerengia pasirodymų, – čia juk reikia mokėti, už aciū niekas teatro neduos. Mokyklos teatro scena didelė, jie ten ir šoka. Aišku, yra atotrūkis. Bet baigiamoji baleto klasė ateina į teatro pamokas, kad susipažintų, pajustų specifiką, kad priimtiems į teatrą nebūtų viskas nauja. Kol kas įtraukiam mokinius į klasikinių baletų pastatymus: „Bajaderę“, „Gulbių ežerą“, „Miegančiąją...“ Siekiame, kad įgytų didesnę praktiką. Ypač mums berniukų reikia. Baleto trupę stengiamės formuoti iš mūsų mokyklos absolventų, bet atvyksta artistų ir iš svetur.

Tai po aštuoniolikos metų visa Butvilų šeima grįžo namo?

Ne, sūnus Šarūnas, inžinierius mechanikas, dirba vienoje naftos bendrovėje ir gyvena Švedijoje. Grįžome aš, mano vyras smuikininkas Raimondas ir dukra Gailė, kuri šiuo metu studijuoja Muzikos, teatro ir kino akademijoje aktorystę. Grįžus namo mums gera.

